

Hromadné žaloby po česku: úspěch, nebo fiasko?

Podle českého právního řádu soudy musejí posuzovat každý případ individuálně

Po několika měsících relativního klidu média opět začala věnovat zvýšenou pozornost sporům o bankovní poplatky. Stalo se tak v návaznosti na nejnovější rozsudky, jimiž byly zamítnuty žaloby, kterými se někteří klienti vrácení zaplacených poplatků domáhali. Výsledky těchto sporů jsou sice zajímavé, nicméně zajímavější je fenomén tzv. hromadných žalob, jak jsou tyto aktivity někdy označovány.

Připomeňme, že skupinová žaloba je institutem především angloamerické právní kultury, konkrétně práva Spojených států. Podstatou tzv. class action je uplatnění nároku ve prospěch určité skupiny osob (class), o nichž lze tvrdit, že v důsledku jednání žalovaného utrpěly určitou újmu. Příkladem může být žaloba z vad určitého výrobku, přičemž skupinou jsou ti, kdo výrobek zakoupili. Výsledek sporu se následně vztahuje na všechny osoby, které danou skupinu tvoří.

ODLIŠNÁ PRÁVNÍ TRADICE

České právo, stejně jako právní řády jiných evropských zemí institut hromadných žalob v popsaném smyslu nezná. Právní řád vyžaduje, aby každý jednotlivec uplatňoval svá práva u soudu individuálně. Pouze v některých výjimečných výslovně zakotvených případech má rozsudek soudu vynesený v konkrétní věci význam i pro další osoby, které se nacházejí ve stejné situaci jako žalobce. Takovým příkladem mohou být spory akcionářů o tzv. dorovnání hodnoty akcií při slučování nebo rozdělování obchodních společností.

Takzvané hromadné žaloby jsou v našem prostředí obvykle výsledkem iniciativy subjektů, které sdruží osoby, jež se nacházejí ve stejném vztahu k určité instituci, nejčastěji podnikatelskému subjektu (banka, telefonní operátor, poskytovatel internetového připojení apod.). Na těchto případech je však „hromadné“ pouze to, že jednotliví klienti jsou nositeli totožných povinností, tudíž se vytváří dojem, že pokud se sdruží, jejich postave-

ní vůči zpravidla velkým a solventním subjektům bude lepší. Typicky se takto sdružují osoby v postavení spotřebitelů.

Iniciativ tohoto druhu je řada, avšak nejznámější z poslední doby je zřejmě iniciativa Poplatkyzpět.cz, která usiluje o vrácení poplatků placených klienty bank za bankovní služby spojené s poskytnutím úvěru či půjčky. Z materiálů této iniciativy je patrné, že základem jejich aktivit je tvrzení, že bankovní poplatky, k jejichž placení se klient bance dobrovolně zavázal, jsou sjednány neplatně, neboť nadměru bezdůvodně zatěžují klienty bank.

Nyní se ukazuje, že právě v paušálním tvrzení o neplatnosti ujednání o bankovních poplatcích je skryto jádro problému. Protože podle českého práva musí být každý uplatněný nárok projednán individuálně, s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, nelze bez dalšího tvrdit, že všechna ujednání o poplatcích ve všech smlouvách jsou vždy neplatná. Takový závěr lze učinit jen na základě zvážení všech okolností konkrétního

případu. A právě zde nejspíše narazí podobné iniciativy na své limity.

ZAHLENĚNÁ JUSTICE

Zpracování tisíců či desítek tisíc případů vyžaduje velké úsilí a mnoho času. Pro představa předpokládáme, že vypracování jednotlivé žaloby zabere dvě hodiny, tedy při podání deseti tisíc žalob by se jednalo o 20 tisíc pracovních hodin, tj. 833 dní nepřetržitě. Tak obrovské množství případů proto nelze efektivně zpracovat jinak než díky tzv. elektronizaci justice, což je souhrnné označení pro procedury, kterými se lze na soud obracet prostřednictvím internetu.

Zpracování žalob a jejich odeslání na soud lze tedy do značné míry zmechanizovat, avšak soud již musí zpracovat každou jednotlivou žalobu individuálně, tj. o každé jednotlivé žalobě musí rozhodnout člověk. To přináší obrovský nápor na soudy. Lze říci, že kdyby se česká justice nevydala cestou elektronizace, masové iniciativy popsaného typu by nejspíše nevznikly, protože zpracování takového objemu případů by bylo natolik organizačně a finančně náročné, že by se prostě nevyplatilo.

Nutnost věnovat pozornost každému jednotlivému případu plyne mimo jiné z toho, že klienti iniciativ jsou obvykle zastupováni advokáty a pro ty platí povinnost svědomitě a řá-

dně hájit zájmy každého jednotlivého klienta, tj. přistupovat k jeho případu individuálně, nikoli paušálně. Při takovém množství sporů to je úkol velmi náročný.

KDO PONESE NÁKLADY

Zároveň nelze přehlédnout, že téměř každý soudní spor s sebou nese určité náklady, zejména povinnost zaplatit soudní poplatek a dále povinnost nahradit druhé straně sporu náklady řízení. Povinnost nahradit náklady řízení stihá tu stranu, která ve sporu podlehne. Nejvýznamnější položkou náhrady nákladů řízení je obvykle odměna advokáta zastupujícího procesně úspěšnou stranu. Prohraje-li klient banky spor s bankou a bude-li banka zastoupena ve sporu advokátem, náklady advokáta banky zaplatí klient.

Iniciativa Poplatkyzpět.cz uvádí, že v takovém případě budou náklady řízení uhrazeny společností BSP Lawyer Partners, která organizačně zajišťuje uplatnění nároků všech klientů, kteří se na službu Poplatkyzpět.cz obrátí. Na takové ujednání však soud nebude brát ohled a povinnost zaplatit náklady řízení vždy uloží klientovi banky.

Podle současného známého stavu jednotlivých soudních řízení ve sporech o poplatky se zdá, že banky až na jednu výjimku své stanovisko obhájily. Soudy argumentují tím, že

smlouva byla uzavřena svobodně a se znalostí všech podmínek, jinými slovy zdůrazňují odpovědnost každého jednotlivce za jeho konání, což je přístup, který by měl ještě posílit po vstupu nového občanského zákoníku v účinnost.

Nyní je otázkou další vývoj. Sdružování jednotlivců za účelem obrany totožných zájmů jistě bude pokračovat a může jim přinést prospěch z hlediska zaujetí vhodného postupu, výměny informací a podobně. Nedojde-li však ke změně právní úpravy, což nelze očekávat, nelze zapomenat na to, že v konečném důsledku každý jednatel musí svá práva uplatnit samostatně a nést následky případného neúspěchu.

Proto nelze vyloučit, že až opadne vlna současného zájmu o masové iniciativy tohoto typu - což se pravděpodobně stane, pokud budou ve větším měřítku neúspěšné - přetrvávají pouze iniciativy menšího rozsahu, které budou dostatečně schopny zohledňovat individualitu jednotlivých kauz. ●

JAN TRYZNA
advokát